—debatt—

STIG SVÄRD, sekr. i massmediakommittén: Genomsnittsamerikanen uppges ägna fem timmar om året åt bokläsning, och i Kalifornien har ett medieföretag lanserat ett system för teledata, anpassat till den passive TV-tittaren. Vid videomässan i Cannes flockades förlagsfolk kring både datorer och videospelare. Är det tecken på att bildskärmarna är på väg att ersätta boken som förmedlare av information och underhållning?

Klämtar klockan för boken?

DATORISERAD informationsförmedling har viktiga fördelar framför tryckt. Stora mängder fakta kan lagras billigt och kompakt i databaser. Det går snabbt att göra ändringar och tillägg. Den som har erforderlig utrustning kan få den information han behöver, oavsett avstånd till datorn och tid på dygnet. Elektronisk lagring och överföring av information är också resurssnål. Tanke på "electronic publishing" har därför väckt stort intresse.

DET FINNS emellertid också stora nackdelar. Bildskärmen rymmer mycket mindre text än en boksida. Det går inte att skumma igenom ett längre avsnitt som i en bok. Det är också mycket mer ansträngande att läsa en bildskärm än en tryckt sida. Ögonbesvär och ryggsmärtor drabbar många.

Bättre layout, varierad stilsättning och genomtänkt användning av olika färger kan dock göra texten i rutan mer tillgänglig. I Kanada har man kommit långt med det. Ett exempel är "Telechild", sagor med både text och bilder som lagts in i en databas och som barnen kan se på TV-skärmen hemma.

NU UTVECKLAS teknik som gör det möjligt att på bildskärm redigera hela boksidor med text och bilder och lägga in dem i ett dataminne. I framtiden kan det bli möjligt att beställa visning av en bok i TV-rutan, bläddra igenom den för att se vad man är intresserad av och sedan beställa bara de sidorna. Också de förmedlas elektroniskt och reproduceras som faksimil på en apparat i bokhandeln eller hemma i vardagsrummet.

De elektroniska mediernas ekonomi skiljer sig från de tryckta skrifterna. Tidningar och tidskrifter finansieras till stor del med reklam. Läsaren betalar bara en del av vad de kostar. Information från databaser får användaren oftast betala till fullt pris. Det kan bli högt.

En faktabok är ett helt paket av information. En del av den kanske efterfrågas av många, annat av några få, men produktionskostnaden slås ut på alla köpare. För läsaren är det en fördel att boken bara behöver betalas en gång men kan läsas av många. Om informationen förmedlas styckevis från en databas, måste informationslämnaren ta betalt för varje användningstillfälle. Ställer man terminaler på biblioteken som används gratis av allmänheten, debiteras biblioteket. Till sist får i alla fall användaren betala — via skattsedeln.

EKONOMIN KAN påverka urvalet av information i databasen. Innan fakta matas in, måste uppgiftslämnaren fråga sig inte bara hur värdefulla de är utan också hur många som vill ta del av dem. Viktig kunskap som inte är allmänt efterfrågad kan då bli svåråtkomlig. För att hindra det bör samhället ta ansvar för att viktig information finns tillgänglig för alla via terminaler på bibliotek, postkontor eller upplysningscentraler.

Elektronisk informationsöverföring kan få konsekvenser för hur man skriver. Texter på bildskärm bör vara korta och indelade i små enheter som i en uppslagsbok. Det kan leda till ett nytt skrivsätt med korta, koncisa fraser och mest enstaviga ord. Det kan ge ökad tydlighet men också medföra att nyanser försvinner, ordförrådet minskar och språkbehandlingen försämras.

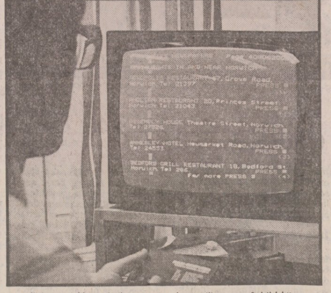

"Nu utvecklas teknik som gör det möjligt att på bildskärm redigera hela boksidor med text och bilder och lägga in dem i ett dataminne" Foto: DAN HANSSON

MEDIETEKNOLOGIN förändrar också läsarens situation. Det blir viktigare att använda index och sökord än att läsa snabbt. I stället för att läsa sammanhängande text kan man öka sin kunskap genom att använda flera korta stycken av olika ursprung. De som skriver text för terminaler blir tegelstensmakare, läsarna murare, som skapar en struktur med byggstenar av olika ursprung. Samtidigt som tekniken kan medverka till en utarmning av språket, kan den underlätta en kreativ användning av tillgänglig information.

Det finns naturligtvis en risk att utarmningen drabbar somliga medan kreativiteten stimuleras hos andra och att klyftorna vidgas. Vissa medieplanerare i USA menar att teledata allt mer kommer att använda symboler. Vi är på väg tillbaka till hieroglyfernas integration av ord och bild, anser några och hänvisar till det snabbt växande bruket av symboler på offentliga platser.

DATORISERINGEN behöver dock inte medföra växande kulturklyftor. Det finns exempel på att också svagbegåvade elever kan använda datorer konstruktivt. Nästa generation kommer att ha ett mera avspänt förhållande till datorn än vår. "Hälften av alla programmerare i dag är under tolv år", sades det vid ett medieseminarium i Stockholm nyligen.

ÄN BOKEN DÅ? Klämtar klockan för den? Knappast. Elektronisk lagring och överföring lämpar sig för korta texter, fakta, material, som många behöver komma åt och information som ständigt måste hållas aktuell. Där kan den nya teknologin bjuda boken allvarlig, kanske dödlig konkurrens. Skönlitteratur, biografier och skildringar av historiska sammanhang hör däremot inte hemma i datorn. För en del sådana verk kan dock den optiska videoskivan med kombinationer av bilder, text och ljud öppna nya och rikare uttrycksformer.

BOKEN KOMMER emellertid att överleva. Det är mera osäkert hur det går med bokbranschen. De amerikanska järnvägsföretagen förlorade i konkurrensen med andra trafikmedel, därför att de trodde sig vara i järnvägsbranschen och för sent upptäckte att de var i transportbranschen.

Ett liknande öde kan drabba förlag, boklådor och bibliotek. Om de ansvariga inte inser att deras uppgift inte bara är att sprida böcker utan att förmedla information, oavsett förpackningsform och distributionssätt, kommer andra organ att ta hand om åtminstone delar av den uppgiften. Det tjänar varken de kommersiella bokdistributörerna eller biblioteken på. Troligen inte heller allmänheten.

Stig Svärd

Boken 500 år

ATT BOKEN fyller 500 år i vårt land detta år föranleder Sveriges Författarförbund till en omfångsrik manifestation på Dramaten den 11 april. Det börjar med ett seminarium på Lilla scenen om bokens svenska historia och dess situation i dag, med Lars Lönnroth, Ronny Ambjörnsson och den norske förlagsmannen Brikt Jensen på talarlistan. En efterföljande debatt inleds av Lars Ardelius, Stig Malm från LO, Björn Rosengren från TCO, Göran Kalin från SACO/SR och kulturminister Bengt Göransson.

På kvällen blir det en litterär kabaret på Stora scenen vars andra hälft TV-sänds. I denna blandade underhållning medverkar bl. a. Astrid Lindgren, Hans Alfredson, Sara Lidman, Birgitta Trotzig, Sven-Bertil Taube, Anneli Alhanko, Frej Lindkvist, Pentti Saarikoski och Klas Östergren.

Tragisk skönhet in i det minsta

Walter Ljungquist:
Dam i svart. Janus.

ÅTERUPPRÄTTA fiktionen, uppmanades det på DN:s kultursida häromdagen. Det är en uppmaning som det finns all anledning att instämma i — särskilt i en tid när så många författare föredrar att skryta om sina erotiska bravader och/eller gnälla på elaka mamma i direkt anföring framför att utveckla en stagnerande svensk romankonst.

I MASSMEDIA uppmärksammas intill det groteskas gräns uppgörelse-med-mamma-litteraturen och erektionsdokumenten, medan många av vårt sekels avgörande prosainsatser håller på att falla i glömska. Vem läser, respektive lär av Eyvind Johnson i dag? Hur många kommer ihåg Peder Sjögren och Walter Ljungquist? Janus förlag gör en utmärkt insats när man konsekvent lyfter fram okända och tidigare inte i bokform tryckta mindre verk av svenska författare som håller på att glömmas bort i det sensationsinriktade litteraturklimatet. Förläggare Fylkeson har nu grävt fram en gammal berättelse av just *Walter Ljungquist, Dam i svart,* tidigare tryckt i tidskriften Vindros 1948.

EFTERSOM VI ÅTER håller på att få en diskussion om den svenska prosans tekniska och språkliga efterblivenhet är det utmärkt att Ljungquist lyfts fram i ljuset på nytt. Här har vi nämligen en författare vars skrivkonst innebar ett ständigt omprövande av skrivsätten.

Ljungquist fastnade aldrig i "sin stil", snarare var förändrandet av stilen en del av hans estetik. I debutboken "Ombyte av tåg" (1933) introducerade han de Hemingwayska stilgreppen i svensk prosa — och undan för undan blev Ljungquist sedan alltmer tekniskt avancerad, där tekniken tjänade till att uttrycka hans mystiskt-antroposofiska världsbild. Romaner som "Azalea" (1948) och "Nycklar till okänt rum" (1950) utgör gåtfulla system av kinesiska askar, där den innersta alltid förblir oöppnad, där skrivkonsten och författarens möjligheter att tolka världen hela tiden ifrågasätts.

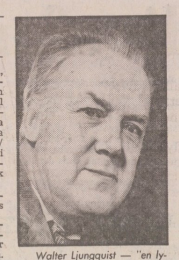

Walter Ljungquist — "en lysande berättelse som höjer sig över det mesta . . ."

DEN SJUTTIOÅTTASIDIGA "Dam i svart" är en lysande berättelse som höjer sig över det mesta av det som dagens på marknadstorget utropade genier förmår att prestera. Titeln, med dess kriminalromansanknytning, är ironisk. Den långa novellen handlar om en äldre man som för sin systerson berättar historien om en isolerad kvinna i en småländsk by. Kvinnan hade som ung gift sig med en man i sextioårsåldern som förlorat sin hustru i en eldsvåda och därefter tvingats att själv uppfostra sonen, och det med ganska hårda metoder, vilket till sist gjorde både far och son känslostörda. Sonen flyr till USA men återvänder på 1860-talet, och visar sig snart offentligt med styvmodern. Så en dag dör fadern i hjärnblödning. Ryktena tar fart.

VAD HAR egentligen hänt? Har de dödat gubben för pengar? Prästen skickas till änkan och styvsonen för att snoka, men allt visar sig vara s. a. s. i sin ordning. Men en dag dör också sonen och nu viskas det ännu mer. Är kolosförgiftningen som orsakat döden ett dråp? Kvinnan blir så småningom helt isolerad, utsatt för ryktesspridning och förtal, skydd som pesten och fruktad av de vidskepliga. Den enda som med tiden kommer att visa henne barmhärtighet är den berättande morbrodern och dennes mormor. Och för morbrodern berättar kvinnan till sist sin märkliga historia.

"INTRIGEN" har drag av kriminalberättelse, men Ljungquist har självfallet velat någonting mer än att bara skapa enkel spänning. Han rör sig delvis på klassisk svensk litterär mark i skildringen av förtalets snabba flykt och den avvikandes lidande.

TY OM LIDANDE och om ödets roll i den mänskliga existensen visste Ljungquist mycket, och om det väsentliga i att härda ut. Varje människa är många människor menade han, och sanningen om en människa får vi aldrig veta, ty hon är en gåta. Med Lars Gustafsson skulle man kunna säga att "bara en mystisk antropologi gör henne rättvisa".

Liksom Ahlin insåg Ljungquist att det finns en skönhet av tragiska mått i det allra minsta, i det enkla, i de bortkastade och de utanförståendes liv.

HUR MÅNGA av dagens författare förmår att skildra hoppet i sorgen så här svindlande skönt, ord att bära längst inne i hjärtat:

> "Det var en sån där höstnatt . . . med ett sånt där hårt, svart mörker som stjärnorna spikar sig igenom med kall, tragisk högtidlighet. En sån där natt då man tycker att man förstår det tragiska, den bistra skönheten i det tragiska . . . När man gick i novembermörkret knaprade marken som en skorpa . . . och man upplevde mörkret och hopplösheten som något vilt skönt. Det är sällan man har kraft att känna det så, men den natten kände jag det och förstod med ens var Tekla fick sin styrka ifrån."

Mats Gellerfelt

fotnoten

Politik, musik m. m.

TIDSKRIFTEN ARTES utgiven av våra kungliga akademier, har som tradition att så här års publicera den nobelföreläsning som den senaste pristagaren hållit i Börssalen i anslutning till hötiden. Det gör man dock inte i år. I det nu utkomna nummer 2/83 presenteras i stället Gabriel García Márquez korta tal vid banketten i Blå Hallen — ett tack för maten och en skål för poesin av rätt så konventionellt slag.

Anledningen kan möjligen vara att diktarens nobelföreläsning var en så ohöljd politisk förkunnelse att Artes redaktion gripits av betänkligheter. Och så hade den ju redan publicerats i sin helhet, i Dagens Nyheter.

HUR SOM HELST innehåller Artesnumret vidare en essay om García Márquez och den magiska realismen av Jöran Mjöberg, en stor presentation av konstnären Endre Nemes senare verk, dikter av Josif Brodskij, Petter Bergman och Siv Arb med mera. Och allra sist hittar man ännu en liten text av Gabriel Garía Márquez. "Vi kan väl prata musik", heter den.

Och det kan ju ibland vara lugnare än att prata om politik.

Hjärnhalverat

TYVÄRR FÖLL ett stycke bort ur Marianne Jeffmars recension (16/3) av den danske psykologen Steen Larsens bok "Den arbetande hjärnan". Efter första stycket skall inskjutas:

Larsen är inte den ende, som fått modebegreppet "hjärnhalvor" på hjärnan. I DN:s deklarationsbilaga, till exempel, sitter en Ströyerfigur och funderar: "Nu är frågan: vilken hjärnhalva ska jag använda när jag deklarerar. Den sakliga vänstra eller den fantasifulla högra?" Larsen är något mer sofistikerad, åtminstone i de första kapitlen av sin bok. Han ser "det dialektiska samspelet" mellan de båda hjärnhalvorna och han betonar hjärnbalkens roll för detta samspel.

spegelskärvor

Av Lars Gustafsson

RÖRMOKAREN, en undersätsig man med grå sportmössa, blåbyxor och penna bakom örat, försvinner ner i de djupaste och smutsigaste delarna av källaren för resten av dagen.

Det problem han kämpar med är så komplicerat att det vore värdigt en konstruktör av valthorn och wagnertubor snarare än en rörmokare. Ty beställaren vill ha badrum på en trappavsats i en helt annan del av huset: genom trapphus, garderober och sedan tjugotalet aldrig öppnade kattvindar skall avloppet dras. Denne man klarar det.

NÄR RÖRMOKAREN kommer upp i kvällningen, smutsig och trött, lyser hans ögon av intelligens och skapande lycka. Och ett helt bibliotek av ideologier, som baserats på tanken att arbete är något ont, faller ljudlöst i splitter till marken där han går.

under strecket

OM NYTTAN ATT TÄNKA BIOLOGISKT

Ernst Mayrs stora bok "The Growth of Biological Thought" är en betydande intellektuell händelse. Mayr, som är professor vid Harvard, skriver den biologiska begreppsbildningens historia på ett sätt som saknar föregångare och som kommer att vara det definitiva inom överskådlig framtid.

Av SVANTE FOLIN

VETENSKAPEN om det levande är helt naturligt av centralt intresse för levande varelser kapabla att intressera sig för vetenskap. Biologin intar även en bokstavligt central position — mitt i det traditionella arrangemanget av vetenskaperna som sträcker sig från fysik till sociologi — och är den naturliga bro som överbryggar den snowska klyftan mellan de två kulturerna.

Under de senaste hundra åren har fysiken huvudsakligen påverkat oss via teknologin, men dess teorier och metoder har i mycket ringa mån influerat utomvetenskapligt tänkande. Detta gäller även Einstein, som knappast haft annan inverkan på det allmänna tänkandet än den groteska vanföreställningen, att relativitetsteorin skulle vara ett vetenskapligt bevis för sanningens och värdenas relativitet (exakta motsatsen till Einsteins egen uppfattning).

Naturvetenskaperna sammanhålls *inte* av den monolitiska, filosofiska och metodologiska enhetlighet, som utomstående gärna inbillar sig. Av historiska skäl har fysiken totalt dominerat vetenskapens filosofi och historia. De förklaringsmodeller som utvecklats för att beskriva fysiska fenomen har oreflekterat utsträckts till att omfatta biologiska och sociala företeelser. Vetenskapsteorins status som fysikens piga har resulterat i, att kunskapsteoretiska problem antingen behandlas totalt abstrakt eller i termer av fysisk teoribildning. Till men för biologin, eftersom fysiker normalt inte begriper sig på det biologiska tänkandets förutsättningar eller natur. Fysikernas arrogans gentemot biologin är legendarisk. Lord Kelvin avfärdade evolutionsteorin som nonsens, eftersom jorden enligt fysikens lagar bara kunde vara 24 miljoner år gammal, Ernst Rutherford, atomfysikens fader, reducerade biologin till samma intellektuellt opretentiösa nivå som "frimärkssamlande". Först under det senaste årtiondet har ett fåtal kompetenta fackfilosofer, som t. ex. D. Hull och M. Ruse presterat väsentliga bidrag till belysning av biologins vetenskapsfilosofiska särart.

Fysikens forskningsområde består av ett hundratal olika atomer, något fler elementarpartiklar samt några tusen enklare molekyler förekommande utanför levande system. Dessa grundkomponenter kan bekvämt sorteras in i ett motsvarande antal homogena klasser, vars medlemmar är identiska. En neutrino är en neutrino är en neutrino. Fysikens lagar baseras på denna bekväma frånvaro av idiosynkrasier.

BIOLOGIN är drastiskt annorlunda. Studiet av levande system kräver kompletterande principer, som ej står i motsättning till, men går utöver dem som brukas i fysiken. Detta är ingen dualistisk eller vitalistisk mystifikation. Levande system är så ofantligt komplicerade i jämförelse med icke-levande, att man legitimt kan tala om en kvalitativ skillnad. Alla komplexa företeelser är resultat av evolutionära processer där två faktorer samverkar: dels fysiska begränsningar som fastställer själva spelreglerna. d. v. s. *vad som är fysiskt möjligt* inom ett givet system, dels en serie historiska omständigheter, som avgör *vad som faktiskt kommer att ske* inom ett givet system, respektive i växelverkan mellan olika system. Den historiska komponenten ökar i betydelse med raden av komplexitet. Fysiken kan i praktiken ignorera historiefaktorn, även om materien inte är historielös (tyngre atomkärnor har byggts upp av lättare under kosmisk evolution etc.).

Biologins studiematerial utgörs av 5 till 10 miljoner olika nu levande arter samt ytterligare c:a 1 miljard utdöda, vilka gjort kortare eller längre gästuppträdanden under det 3 ½ miljarder år gamla livsspelet. Inte bara arter är olika. Varje individ som tillhör arter hemfallna åt sexuell fortplantning är unik (enäggstvillingar undantagna). Antalet möjliga genkombinationer hos t. ex. människan är flera storleksordningar större än antalet atomer i universum. Det stora antalet gener, som är antingen "på- eller avslagna" i en enda cell, gör att det möjligen inte existerar två identiska celler ens i samma kropp. Denna anarkiska individualism är omöjlig att förstå, utan nogsamt beaktande av livets historiska dimension.

Biologiska system kan studeras från två infallsvinklar. Den ena karakteriseras av frågeställningen "Hur fungerar det?" och ägnar sig åt att analysera interaktioner här och nu. Denna funktionella, experimentellt orienterade forskning liknar de ortodoxt kvantitativa naturvetenskaperna. Den är mekanistisk och levererar sina svar i fysiologiska, biokemiska och molekylära termer. Den andra huvudinriktningen, den evolutionsbiologiska, utgår från frågor av typen "Hur kommer det sig att . . .?" och "Varför?". Svaren är mer djuplodande och innefattar strikt talat den funktionella problematiken. Den dubbla aspekten kan i modern genetisk terminologi uttryckas så, att levande varelser består av två fundamentalt olika komponenter — en historisk (det genetiska programmet) och en funktionell (de översatta proteinerna som bildar själva organismen). Ingen biologisk analys är fullständig, om den inte innefattar en historisk beskrivning. Den insikten har lett till en snabb expansion av evolutionärt tänkande, som påverkat varje biologisk specialitet från makroevolutionsteori till immunologi.

TROTS BIOLOGINS centrala och fundamentala betydelse för varje försök till rationell verklighetsbeskrivning, har tillfredsställande historiska och idéhistoriska framställningar saknats. Det är därför en första klassens intellektuell händelse när den 80-årige *Ernst Mayr* fullbordat sin länge emotsedda *The Growth of Biological Thought,* Harvard, 30 dollar. Detta tusensidiga encyklopediska kraftprov saknar jämförbara föregångare och kommer knappast att kunna övertrumfas inom överskådlig framtid. Mayr (urspr. fågeltaxonom) är en av den evolutionära syntesens främsta arkitekter. Hans "Animal Species and Evolution" (1963), bedömdes av J. Huxley som det sannolikt viktigaste evolutionsteoretiska bidraget sedan "Arternas uppkomst". Mayr kombinerar förkrossande lärdom och tankeskärpa med ett osvikligt sinne för väsentligheter.

Efter föreliggande volym, med undertiteln *Diversity, Evolution and Inheritence,* väntas en andra del ägnad den funktionella biologin. Framställningen är inte kronologisk utan tematisk med särskild betoning av begreppsbildningens betydelse för biologins utveckling. Med fast hand leder Mayr läsaren genom den idéhistoriska labyrint som börjar med Aristoteles Historia Animalium och utmynnar i Orgel och Cricks parasitiska gener. En passant avlivas ett stort antal vedertagna myter, som med genetisk precision kopieras från den ena läroboken till den andra: Aristoteles omfattade inte ett essentialistiskt artbegrepp. Lamarck var inte lamarckian, fjällen föll inte från Darwins ögon på Galapagosöarna, Mendel var inte någon obskyr munk etc.

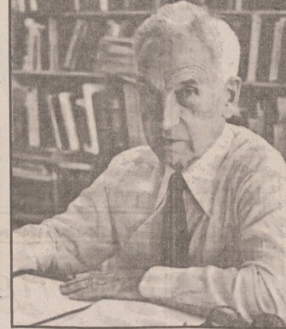

Ernst Mayr har skrivit ett mästerverk.

Biologin (ordet myntades av bl. a. Lamarck 1802) mognade sent. En vetenskap värd namnet konsoliderades mellan 1830 och 1860. Ett av Mayrs favoritteman är Platons destruktiva inverkan på biologiskt tänkande. Platonsk essentialism/idealism regerade den västerländska intellektuella traditionen i 2000 år. Metodens kärnpunkt framgår av följande citat från Staten: "Vi skall inte bry oss om himlakropparna om det är vår avsikt att verkligen förstå astronomi" — m. a. o. tingens essens residerar i filosofiska idéer, observation av verkligheten är inte bara obehövlig utan förvirrande och direkt skadlig. Begreppsmässiga abstraktioner är det enda verkliga, de individuellt existerande och irriterande varierade fenomenen är irrelevanta avvikelser från idealnormen utan reell existens. Iförd denna mentala, fotsida nattmössa exercerade biologin på stället marsch i 20 sekler.

FÖRST UNDER 1800-talet ersattes dessa typfixerade spekulationer av ett helt nytt tänkesätt, som utgick från populationen. Individer sammanbinds inte genom delaktighet i någon gemensam essens, utan av det faktum att de kopulerar framgångsrikt med varandra. Det finns inga typiska individer, medelvärden är matematiska artefakter. Individen — inte typen — är livets huvudaktör. Biologins s. k. klasser är i verkligheten mestadels populationer av unika individer. Skillnaden mellan biologiska populationer och fysiska klasser har viktiga konsekvenser. Den som inte inser den unika individens betydelse, kan t. ex. inte fatta hur det naturliga urvalet fungerar.

Darwin krossade det typologiska, linnéanska artbegreppet, med Mayrs ord: "Det fixerade essentialistiska artbegreppet var den fästning som måste stormas: när detta väl skett rusade evolutionärt tänkande in genom bräschen som en flodvåg genom en brusten fördämning." 100 år efter sin död är Darwin en föredömligt pigg åldring och hans position som biologins "mästertänkare" är mer orubblig än någonsin. Vanföreställningen, att Darwin var en medioker och osofistikerad teoretiker, som hade turen att snappa upp vad som redan låg i luften, dementeras kraftfullt av Mayr. Hypotesen om det naturliga urvalet karakteriseras på följande sätt: "Det existerar antagligen inget mer originellt, mer komplext och djärvt begrepp i hela idéhistorien än Darwins mekanistiska förklaring av adaptioner." Att idén inte precis var en beståndsdel av den luft vi andas, visar det hundraåriga förbittrade motstånd den mött.

Människan är, trots exempellös biologisk framgång, en evolutionär parveny med tveksamma framtidsutsikter. Oddsen för överlevnad skulle sannolikt öka om vi bättre kunde balansera vår subjektiva upplevelsevärld mot den objektiva verkligheten. Denna verklighet (moderiktigt betvivlad av filosofer, fysiker och likställda), som rimligen inkluderar oss själva, är av påtagligt biologisk art. För att orientera oss behöver vi rimligt korrekta kartor, som i någon mån avspeglar denna verklighet. Det duger inte längre med ett tummat collage av fragment från Platon, Augustinus, Aquino, Rousseau & Co. Situationen förbättras inte av att dessa förvetenskapliga fantasier nödtorftigt retuscherats med element av cartesiansk dualism och extrapolerad newtonsk mekanik. Enligt Mayrs mening var det "en tragedi för både biologin och mänskligheten att det referenssystem inom vilket våra sociala och politiska ideal utvecklades, anammades vid en tidpunkt då västerländskt tänkande dominerades av den vetenskapliga revolutionens idéer, d. v. s. en samling idéer baserade på principer härledda från fysiken, innefattande essentialistiskt tänkande och som ett korrelat tron på grundläggande identitet mellan medlemmarna av en klass".

Eftersom den ideologiska grynvälling ur vilken vi insuper vår andliga näring till större del tillreds av ingredienser som härrör från upplysningen, kan det noteras att upplysningsfilosofernas biologiska insikter befann sig på ungefär samma nivå som kyrkofädernas. G.G. Simpsons drakoniska omdöme: "Alla föreställningar om människan som tillkommit före 1859 är värdelösa och vi mår bäst av att ignorera dem helt och hållet", innehåller ett obekvämt mått av sanning.

Även den som inte har sin utkomst av professionell, intellektuell hypokondri inser, att det samtida s. k. tänkandet utmärks av allsidig skröplighet, där kognitiv tvinsot kombineras med elakartad verbal svulstighet. En massiv injektion biologisk information, baserad på solida kunskaper i grundläggande teori är ett lika oprövat som lovande botemedel. Minimalt skulle kuren innebära en kraftig laxering, en hälsobefrämjande åtgärd för hjärnor förstoppade av såväl tusenårig som mer nymornad visdom (idé-es reçues).

E. MAYRS magnifika, otekniska och välformulerade exposé över det biologiska tänkandets utveckling och nuvarande ståndpunkt borde vara obligatorisk läsning, inte bara för alla biologer utan för varje tänkande människa. Det är nämligen inte bara biologer som står inför P. Medawars grymma dilemma, d. v. s. "alternativet till att tänka evolutionärt är att inte tänka alls".

Svante Folin

Svante Folin är författare till "Den påklädda apan" som kommer ut i vår.

SvD 83.04.08